

Opinie

N.B. Het kan zijn dat elementen ontbreken aan deze printversie.

Iemand moet zeggen dat de keizer geen kleren draagt

Trump pretendeert niet eens meer dat het presidentschap op waardigheid berust. Ex-FBI-directeur James Comey valt in zijn boek Trump daar terecht hard op aan. , schrijft *Frans Verhagen*

 Frans Verhagen  18 april 2018 om 18:25



De ontslagen FBI-directeur James Comey, voorafgaand aan een hoorzitting in de Senaat, op 8 juni 2017, over vermeende Russische bemoeienis met de Amerikaanse verkiezingen. Via Twitter beschuldigde Trump Comey er deze week van toen onder ede te hebben gelogen, waarvoor hij vervolgd zou moeten worden.

Foto Brendan Smialowski/AFP 

Donald Trump neemt alles persoonlijk; zijn gevechten wil hij *mano a mano*. Na een jaar heeft hij eindelijk iemand getroffen die hem aan kan, iemand die, zoals het heet ‘*truth to power*’ durft te spreken.

In James Comey is de president tegen iemand aangelopen die hem met gelijke munt terugbetaalt. Zijn adviseurs waren er al bang voor: het ontslag van Comey als directeur van de FBI kan Trump duur komen te staan.

De FBI-directeur heeft binnen het Amerikaanse systeem een bijzondere positie. Hij moet onafhankelijk optreden, zonder aanzien des persoons. Maar de directeur wordt tegelijkertijd voorgedragen door de president, die hem ook weer kan ontslaan. De spanning tussen die twee is als het ware ingebouwd. En vrijwel elke president loopt wel tegen een pijnpunt aan. Maar geen van Trumps voorgangers was zo dom om zich daardoor te laten leiden.

De interviews en Comey's deze week verschenen boek [A Higher Loyalty](#) raken Trump waar het pijn doet. In een omgeving waarin iedereen naar zijn pijpen danst, zegt Comey wat hij ziet: dit is *niet* normaal, dit is een travestie van het Amerikaanse presidentschap. Comey ziet Trump niet als dom, maar als iemand die „[moreel ongeschikt \[is\] om president te zijn](#)”, omdat hij de waarden waarvoor Amerika staat - onafhankelijk van de vraag of je Republikein, Democraat of anderszins bent - niet vertegenwoordigt. Met respect voor de waarheid als hoogste.

Hoewel Comey nu hoog te paard zit, zal ook hij niet zonder schade de arena verlaten

Maar wie met Trump omgaat raakt erdoor besmeurd, soms onherstelbaar. Hoewel Comey nu hoog te paard zit, zal ook hij niet onbeschadigd de arena verlaten. Het lijkt erop dat hij dat risico bewust heeft genomen. Nu volgt hij de hardst mogelijke lijn door hem te beschrijven als een ethisch gehandicapte man die zich gedraagt als een maffiabaas door van iedereen in zijn omgeving loyaliteit aan zijn persoon te eisen. Een rauw beeld, maar zo scherp, dat zelfs de meest fervente Trump-fan het niet kan negeren.

Gesprek onder vier ogen

We waren er niet bij toen Trump in een gesprek onder vier ogen de loyaliteit van de FBI geëist zou hebben. Die wilde Comey naar eigen zeggen niet geven, waarna hij de laan uitvloog. Maar wat iedereen in juni 2017 wel heeft kunnen zien, was Trumps uitnodiging aan de leden van zijn kabinet om [te vertellen hoe dankbaar en vereerd](#) ze waren om met hem samen te werken. Vice-president Mike Pence ging voorop: „*We thank you for the opportunity and the blessing to serve your agenda.*”



Frans Verhagen is journalist. Hij publiceerde vorig jaar ***Geschiedenis van de Verenigde Staten*** (Boom).

Lees ook: **Comey's memoires zijn een afrekening met Trump**

De enige die niet meedeed was minister van Defensie Jim Mattis. Hij stelde vereerd te zijn „de mannen en de vrouwen van het ministerie van Defensie” te vertegenwoordigen. Mattis had net als Comey ‘een hogere loyaliteit’.

Ministers en adviseurs stonden braaf rondom Trump toen hij de antisemitische demonstranten in Charlottesville verdedigde. Ook de ruggengraatloze Republikeinen in het Congres kussen Trumps hand, voegen zich naar zijn oprispingen, verdedigen zijn excessen. Van controle van de uitvoerende macht is geen sprake. Feitelijk was de [ontslagname van Paul Ryan](#) als Speaker van het Huis een bevestiging van Comey's aanklacht. Ryan heeft zich gecompromitteerd met deze president en vertrekt voordat hij er bij de tussentijdse verkiezingen op wordt afgerekend.

Niet-geringe ego

Ondertussen roept Comey's boek de vraag op of het verstandig was om *all out* te gaan. Ja, het is goed voor de boekverkoop en voor zijn niet-geringe ego. Maar zijn verhaal wordt op zichzelf niet sterker van details als Trumps „middelgrote handjes”, zijn „oranje huid” of „te lang gestrikte das”.

Als hij de president op stang wilde jagen, is het gelukt. Trump struikelde haast over zijn eigen tweets. „De slechtste directeur van de FBI ooit”, twitterde hij. Waarbij hij wel [J. Edgar Hoover](#) - van 1924 tot 1977 directeur van de FBI (en het bureau dat eraan voorafging) - had kunnen noemen. Hoover *kon* niet ontslagen worden omdat hij dossiers had over alles en iedereen, inclusief elke president die hij diende - geen maîtresse van John F. Kennedy was aan zijn aandacht ontsnapt. Hoover chanteerde zichzelf naar een lange carrière. Vermoedelijk had hij wel raad geweten met de 45ste Amerikaanse president.

Het lijkt erop dat Comey inderdaad zijn hogere loyaliteit aan democratie en rechtsstaat wil onderstrepen: wat Trump doet en zegt, mag niet normaal worden. Je kunt niet alles wegwuiven als ‘zomaar een oprisping’ van de president. „Er is een gevaar dat we er ongevoelig voor raken, en dat we de aantasting van onze normenniet meer zien”, zei Comey.

Hij heeft gelijk. De rot zit al diep. Deze president pretendeert niet eens meer dat het presidentschap zijn macht dankt aan een zekere waardigheid, en dat hij alle Amerikanen vertegenwoordigt. In plaats daarvan ondermijnt Trump in woord en daad de organen van de rechtsstaat.

Ad hominem-aanval

Critici zeggen dat Comey zich met zijn *ad hominem*-aanval verlaagt tot het niveau van Trump en zijn zaak tekort doet.

Comey heeft dat risico bewust genomen, vermoed ik. Hij had het kunnen laten bij een feitelijk verslag, bijvoorbeeld van het ‘loyaliteitsgesprek’ met Trump, of van zijn ontslag. Hij heeft daarover al [onder ede getuigd](#).

Door nu ook te vertellen wat hij denkt van een president die zich zo gedraagt, heeft Comey een andere rol aangenomen dan die van oud-directeur van de FBI. Ik denk niet dat wraak hem drijft. Noch dat Comey Trump ten val wil brengen. Wel dat hij dit platform gebruikt om zo luid mogelijk te zeggen wat hij als een gevaar voor Amerika beschouwt: mensen zonder normen op machtige posities en, impliciet, de pluimstrijkers die zulk gedrag goedpraten.

Je zou kunnen zeggen dat Comey’s beoordelingsvermogen ruimte laat voor twijfel. Dat hij de verkiezingen heeft beïnvloed, toen hij vlak voor de verkiezingen [het onderzoek naar Clintons e-mails](#) heropende, en zijn

onderzoek naar de Trump-campagne niet eens noemde.

Misschien vindt hij dat hij in dat opzicht iets heeft goed te maken. Er zijn weinig anderen met het gezag en de kwaliteiten van Comey die kunnen waarschuwen voor de president. Democraten gelden als partijdig, Republikeinen zijn medeplichtig. Maar iemand moet roepen dat de keizer geen kleren draagt. Comey verdient respect.